

спосіб життя” – „Осінні фестини”, „Подільські веснянки” та ін. дають можливість кожному майбутньому вчителю музики реалізувати свої фахові та особистісні здібності, навички, розкрити творчі якості.

Висновки... Таким чином, актуальність вивчення та використання музичного фольклору України у навчально-виховному процесі забезпечить включення майбутніх вчителів музики до педагогічної, науково-дослідницької, пошукової, художньо-творчої діяльності, в результаті у них формуватиметься система ціннісних орієнтацій в царині народного мистецтва, надаватиметься широке коло нових знань, вмінь, навичок та можливість їх реалізації в практичній та музично-педагогічній роботі.

Список використаних джерел та літератури:

1. Державна національна програма „Освіта” (Україна ХХІ ст.). – К. : Райдуга, 1994. – 62 с.
2. Теплов Б. М. Избранные труды : в. 2 т. / Б. М. Теплов. – М., 1985. – 543 с.

Аннотація

Г.В.Яківчук, Л.А.Врода

Актуализация музыкально-фольклорных знаний в воспитании творческой личности будущего учителя музыки

В статье раскрыто содержательное наполнение дисциплины „Музыкальный фольклор Украины” и актуальные вопросы эффективности и целесообразности курса в процессе воспитания и профессиональной подготовки будущего учителя музыки. Автор раскрывает специфику дисциплины и обязательное проведение практико-лабораторных работ, цель которых – воспитание и развитие творческих качеств будущего учителя музыки (оригинальность мышления, коммуникабельность, рефлексия, самоорганизация, эмпатия, настойчивость и т.д.) и способности к творческой самоорганизации, самоусовершенствованию.

Ключевые слова: музыкальный фольклор Украины, творческая личность, учитель музыки, учебная, педагогическая, художественно-творческая деятельность.

Summary

H.V.Yakivchuk, L.A.Vroda

Actualization of Music-Folklore Knowledge in Education Creative Personality of the Future Music Teacher

The article reveals the substantive content of the discipline "Folk music of Ukraine" and the current issues of efficiency and feasibility of the course in the process of education and professional training of the future music teacher. The author reveals the specific character of the discipline and mandatory practice and laboratory work, aimed at education and development of the creative qualities of the future music teacher (originality of thinking, sociability, reflection, self-organization, empathy, persistence, etc.) and the capacity for creative self-organization, self-improvement.

Key words: folk music of Ukraine, creative personality, music teacher, teaching, educational, artistic and creative activity.

Дата надходження статті: „5” березня 2012 р.

УДК 371.124:785.071.2(045)

М.В.ЯРОВА,

кандидат педагогічних наук
(м.Хмельницький)

Підготовка майбутнього вчителя музики до інструментально-виконавської діяльності

У статті окреслено теоретичні підходи до розгляду питання інструментально-виконавської підготовки та визначення ролі даного процесу в професійному розвитку майбутнього вчителя музики.

Ключові слова: музично-педагогічна підготовка, інструментально-виконавська підготовка, майбутній учитель музики.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Реформування системи педагогічної освіти у відповідності з Державною національною програмою „Освіта” (Україна ХХІ століття) (1994 р.), Національною доктриною розвитку освіти України (2001 р.) та Законом України „Про вищу освіту” (2002 р.) є основою для розвитку інтелектуального та духовного потенціалу суспільства. Це ставить складні завдання перед вищою школою, потребує високоякісної підготовки фахівців, зокрема учителів музики, виховання нової генерації педагогів-музикантів ХХІ століття, здатних не тільки до творчої професійної самореалізації, а й спроможних залучити підростаюче покоління до глибокого пізнання й спілкування з музичним мистецтвом. Реалізація цих завдань багато в чому залежить від формування готовності майбутніх учителів музики до професійно-педагогічної, зокрема інструментально-виконавської діяльності, яка є важливою складовою педагогічної діяльності вчителя музики.

Якщо головною метою діяльності піаніста-виконавця є саме виконання творів і найповніше розкриття перед слухачами їх художнього змісту, то для вчителя музики такою метою є формування музичної культури учнів у процесі різноманітної музичної діяльності, зокрема інструментально-

виконавської. Тому одним із пріоритетних напрямків професійної підготовки майбутніх учителів музики ми вважаємо формування їхньої готовності до виконавської діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій... Проблема готовності дістала широке висвітлення у психолого-педагогічній літературі. Зокрема, готовність як психологічний феномен досліджували А.Гандюшкін, М.Дяченко, Л.Кандилович, М.Левітов, В.Моляко, О.Проскура, В.Пушкін, А.Пуні та ін. Дослідженню готовності до різних видів педагогічної діяльності приділено увагу в працях А.Деркача, Г.Костюка, А.Петренка, В.Сластьоніна, В.Щербини та ін. Теорію і практику формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності розглядають А.Линенко, В.Смиренський, П.Харченко та ін. В галузі музичної педагогіки проблема професійної підготовки вчителів також зайняла належне місце в дослідженнях науковців.

Так, розроблено професіограму вчителя музики (Е.Б.Абдуллін, Л.Г.Арчажнікова); висувуються вимоги цілісності професійної підготовки майбутнього педагога-музиканта (В.І.Мудмахер, Г.М.Падалка, О.Я.Ростовський, О.П.Рудницька, Н.О.Терентьева та ін.); розглядається проблема педагогічної спрямованості викладання окремих спеціальних дисциплін на музично-педагогічних факультетах (І.Ф.Гажим, О.Ф.Назаров, І.М.Немикіна, Н.І.Плешкова, В.Л.Яконюк та ін.); висвітлюються питання методичної підготовки студентів у процесі педагогічної практики (Л.В.Матвеева).

Однак у спеціальній літературі категорія „готовність майбутнього вчителя музики до інструментально-виконавської діяльності” поки що не знайшла достатнього розкриття, що негативно позначається на практиці навчання студентів в інструментальних класах. Не приділяється належної уваги вихованню професійно необхідних якостей майбутнього педагога-музиканта, які б забезпечили високий рівень його готовності до інструментально-виконавської діяльності [5].

Педагогічні проблеми формування готовності до інструментально-виконавської діяльності є закономірним відображенням тих суперечностей, що виникають між зростаючими вимогами до якості фахової підготовки майбутнього вчителя музики й усталеною практикою навчання у вузі; між теоретичною та виконавською підготовкою студентів і їх здатністю реалізувати набуті знання та вміння у професійній діяльності; між необхідністю формування готовності майбутнього вчителя музики до інструментально-виконавської діяльності і відсутністю в системі підготовки педагогів-музикантів відповідного методичного забезпечення. Ключем до розв'язання багатьох проблем є спрямування інструментально-виконавської підготовки на формування готовності до цієї діяльності. У зв'язку з цим стає актуальною проблема формування готовності майбутніх учителів музики до інструментально-виконавської діяльності.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні методики формування готовності студентів мистецьких факультетів педагогічних вузів до інструментально-виконавської діяльності; розкрити зміст і структуру поняття „готовність до інструментально-виконавської діяльності”.

Виклад основного матеріалу... Музично-педагогічна освіта на сучасному етапі виявляє необхідність підготовки фахівця якісно нової формації – всебічно освіченого педагога, який володіє досить високою культурою та багатим особистісно-творчим потенціалом. Широка ерудиція і педагогічна майстерність учителя, його творча активність сприяють розширенню кругозору й духовного світу учнів. Проаналізована філософська, культурологічна, психолого-педагогічна, музикознавча література, присвячена науково-теоретичному обґрунтуванню понять „інструментально-виконавська діяльність учителя музики” і „готовність майбутнього вчителя музики до інструментально-виконавської діяльності” як педагогічного феномена. У контексті концептуальних положень про гуманізацію освіти конкретизовано сутність інструментально-виконавської підготовки [1].

Виявивши сутність низки понять: діяльність, естетична діяльність, художня діяльність, музична діяльність, музично-педагогічна діяльність, виконавська діяльність, ми розглядаємо інструментально-виконавську діяльність учителя як складний багатоаспектний і багатофункціональний процес, в якому зосереджуються величезні можливості для вияву музикантом власних творчих якостей, максимально розкривається його індивідуальність, віддзеркалюється набутий естетичний і виконавський досвід, асоціативні зв'язки. Як і будь-яка інша діяльність, вона передбачає наявність мотиву, що надає їй змістовності та відповідає інтересам, потребам, ціннісним естетичним орієнтаціям виконавця.

У психолого-педагогічній літературі підкреслюється, що структура готовності складається з психологічної готовності, що передбачає свідоме ставлення до діяльності згідно власних здібностей і можливостей; практичної готовності – як потенційної можливості оволодіння системою професійних знань, умінь та навичок; моральної готовності, що ґрунтується на усвідомленні професії, на позитивному відношенні до майбутньої діяльності, на прагненні до максимального використання власних сил та можливостей у майбутній професійній діяльності. Виходячи з цього, більшість дослідників включають до структури готовності вчителя до професійної діяльності такі компоненти:

мотиваційний (відповідальність за виконання завдань), орієнтаційний (знання і уявлення про особливості й умови діяльності, вимоги до особистості), операційний (володіння способами та прийомами діяльності, необхідними знаннями та вміннями, процесами аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення), вольовий (самоконтроль, вміння керувати діями, з яких складається процес діяльності), оцінний (самооцінка власної підготовки і її відповідності процесу вирішення професійних завдань).

Критерієм сформованості готовності „вищого рівня” виступає саме єдність вказаних компонентів. Вчені визначають готовність як активнодіючий стан особистості, що віддзеркалює зміст поставлених музично-освітніх завдань та умови їх виконання [3]. Такими умовами вони вважають ступінь складності, новизну і проблемний характер цих завдань; обставини музичної діяльності, особливості її стимуляції; мотивацію і прагнення до досягнення результату; самооцінку власних можливостей; емоційно-виконавський досвід; здатність до самоконтролю і саморегуляції стану готовності тощо. Враховуючи багатогранність підходів до розв’язання проблеми формування готовності і відсутність єдності у трактовці сутності цього багатоаспектного поняття ми визначилися з основним змістом дефініції „готовність до інструментально-виконавської діяльності”. Це складне особистісне утворення ми розуміємо як домінуючий стан особистості, який характеризується позитивною установкою на інструментально-виконавську діяльність, загальною та спеціальною освіченістю, виконавською культурою і виконавськими якостями, що продуктивно реалізуються в цій активній діяльності. Вона є результатом певного досвіду людини, що ґрунтується на позитивному ставленні до діяльності, усвідомленні її мотивів і потреб, що у сукупності визначають її результативність. Такий підхід дозволяє виявити взаємозв’язок та взаємозалежність структурних компонентів готовності (мотиваційно-вольового, когнітивно-аналітичного, креативного, ціннісно-орієнтаційного, операційного) і є важливою методологічною позицією для аналізу цього феномена і керування процесом його формування [2].

Мотиваційно-вольовий компонент включає стійку зацікавленість майбутньою професією; розвиток мотиваційної сфери, що формує установку на інструментально-виконавську діяльність; управління вольовою сферою, котра ґрунтується на мотивації й коригує діяльнісне ставлення до навчання.

Когнітивно-аналітичний компонент визначається необхідністю накопичення системних теоретичних знань, категоріально-понятійного фонду; розвитком аналітичного та активізацією виконавського мислення з усіма його виявами в єдності з професійно необхідними якостями, що свідчать про придатність до інструментально-виконавської діяльності, забезпечують самореалізацію у ній.

Креативний компонент складає розвиток художньо-творчих умінь (музично-виконавських, імпровізаційних), які, у свою чергу, формують професійно важливі якості – емпатію, артистизм, рефлексію, самостійність, творчу активність, ініціативність.

Ціннісно-орієнтаційний компонент зумовлює необхідне формування рефлексивних нормативно-регулятивних механізмів (ціннісних орієнтацій, смаків, ідеалів) оцінної діяльності, яка ґрунтується на прийнятій в суспільстві системі цінностей і соціальному досвіді. Операційний компонент акумулює застосування технологічного арсеналу, оперування набутими знаннями та вміннями, використання раціональних технологічних прийомів у процесі роботи над твором і в процесі його виконання.

Мета інструментально-виконавської підготовки полягає: у розкритті природних музичних задатків і нахилів студентів, на цій основі розвиток їх здатності до осмислення, переживання й інтерпретації музичного твору, його виконавського втілення; в удосконаленні їх потреб і здібностей до самовизначення, самовдосконалення, творчої самореалізації в художньо-виконавській і педагогічній сфері. Інтегруючим змістом підготовки є система знань щодо музичного мистецтва та видів музично-виконавської діяльності; художньо-творча пошукова діяльність щодо вирішення виконавських технологічних проблем; досвід емоційно-ціннісного ставлення особистості до дійсності, втіленої в творах музичного мистецтва; формування нових способів діяльності на основі вже відомих, що потребують самостійного перетворення раніше засвоєних знань і умінь; накопичення різноманітного за жанром та стилем художнього репертуару.

Зміст інструментально-виконавської підготовки спрямований на художньо-творчий розвиток студентів, їх здатність до сприймання та осмислення, оцінювання і творення в мистецтві, що передбачає формування у студентів: потреби і здатності до спілкування з виконавським мистецтвом; знань історичних етапів і перспектив подальшого розвитку світового виконавського мистецтва; умінь проводити виконавський аналіз та класифікацію музичних творів за епохами, стилями; знань українських традицій фортепіанного виконавства та вмінь дешифрування змісту орнаментики музики бароко; умінь спостерігати за розвитком сучасного виконавства, тобто порівнювати, виявляти подібності й відмінності, визначати головне і другорядне у виконанні музичних творів класичного періоду та сучасності.

Завданням визначено: виконавський розвиток студента шляхом засвоєння ним загальних закономірностей музичного виконавства, методів та прийомів роботи з творами; формування виконавської компетентності майбутніх вчителів музики; виховання їх творчих та вольових

виконавських якостей; оволодіння різноманітним за жанром та стилем художнім репертуаром; виховання навичок самостійної роботи над музичними творами; накопичення знань про музичне мистецтво і включення їх в активно діючий понятійний запас, що забезпечить орієнтацію в мистецькій проблематиці.

Організація навчально-виконавської діяльності забезпечує оптимальне функціонування процесу інструментально-виконавської підготовки і передбачає використання сукупності як традиційних форм педагогічної діяльності (освіта як спосіб набуття цінностей; навчання як спосіб практично використовувати цінності; виховання як спосіб передачі цінностей), так і усталених і нетрадиційних форм індивідуальної роботи. Тобто, одна й та ж сама форма навчання (індивідуальне заняття) може мати різноманітну модифікацію і структуру залежно від завдань і методів навчальної роботи, що використовуються викладачем.

Основними **засобами** розробленої моделі інструментально-виконавської підготовки є класична фортепіанна музика, переклади для двох фортепіано симфонічних творів та уривків з опер, вокальна музика із супроводом фортепіано. Вони взаємно доповнюють один одного; збагачують і посилюють методи розробленої методики і сприяють більшій ефективності її впливу; дозволяють активізувати процес художньо-виконавського розвитку студентів, домогтися включеності їх у роботу протягом всього періоду навчання у вузі. При розробці моделі нами враховувався комплекс психолого-педагогічних **умов**, що забезпечує ефективність інструментально-виконавської підготовки і сприяє формуванню необхідних для майбутнього вчителя музики професійних якостей. Даний комплекс формує цілісне динамічне утворення, що включає умови, спрямовані на організацію розвиваючого особистісно зорієнтованого середовища, а саме: збереження та стимулювання у вищому навчальному закладі пізнавальної і навчально-професійної мотивації студентів; визнання за кожним студентом права на вільний вибір власної системи цінностей, жанрових і стильових переваг у мистецтві; створення творчо-пошукових ситуацій, які активізують художньо-виконавське мислення студентів і знімають психологічні бар'єри на шляху освоєння складного музичного матеріалу; інтегративний, емоційно забарвлений підхід до ціннісного пізнання музичних творів у процесі виконання на відміну від вузько диференційованої побудови навчальної діяльності, зорієнтованої на логічно-пізнавальне освоєння музики; виховання в студентах впевненості у своїх силах, на основі підтримки бажання внести щось своє у виконання відомих творів, по-своєму вирішити те чи інше технічне або художнє питання; варіативний характер навчальної діяльності, рухливість, гнучкість і удосконалення процесу інструментально-виконавської підготовки з урахуванням виникаючих у процесі навчання психолого-педагогічних і творчих ситуацій; вирішальну роль у процесі інструментально-виконавської підготовки повинно відігравати педагогічне спілкування, основу якого складають суб'єкт-суб'єктні відносини, коли викладач у студенті бачить не об'єкт свого впливу, а рівноправного партнера, особистість, що передбачає формування установки на уважне слухання іншого і на прагнення його зрозуміти.

Висновки... Таким чином, на основі теоретичного аналізу, вивчення педагогічно-виконавського досвіду та власних спостережень нами були виділені умови, які, на наш погляд, є необхідними і достатніми для формування готовності до інструментально-виконавської діяльності, а саме: цілеспрямований розвиток мотиваційної сфери та вольових якостей майбутніх учителів музики; формування виконавської культури як основи готовності до інструментально-виконавської діяльності; опора на метод активізації виконавської практики. Готовність студентів до інструментально-виконавської діяльності визначається як домінуючий стан особистості, який характеризується позитивною установкою на інструментально-виконавську діяльність, загальною та спеціальною освіченістю, виконавською культурою і виконавськими якостями, що продуктивно реалізуються в цій активній діяльності [5].

Список використаних джерел та літератури:

1. Гусейнова Л. В. Інструментально-виконавська творчість як засіб професійної підготовки педагога музиканта / Л. В. Гусейнова // Наукові записки Ніжинського педагогічного університету ім. Миколи Гоголя: Серія Психолого-педагогічні науки. – № 1. – Ніжин : НДПУ, 2002. – С. 103–105.
2. Гусейнова Л. В. Критерії та рівні сформованості готовності майбутнього вчителя музики до інструментально-виконавської діяльності / Л. В. Гусейнова // Наукові записки Ніжинського педагогічного університету ім. Миколи Гоголя: Серія Психолого-педагогічні науки. – № 1. – Ніжин : НДПУ, 2003. – С. 36–38.
3. Каган М. С. Философская теория ценности / М. С. Каган. – СПб. : Петрополис, 1997. – С. 128–132.
4. Кузьмінська Л. Музично-виконавська діяльність в Україні: соціокультурне значення та проблеми / Л. Кузьмінська // Мистецтво та освіта. – 2003. – № 3. – С. 12–15.
5. Теоретичні та методичні засади неперервної мистецької освіти / О. Є. Реброва // Ментальні цінності мистецької освіти. – Чернівці : Зелена Буковина, 2007. – С. 36–38.
6. Шахов В. Базова педагогічна освіта майбутнього вчителя: загальнопедагогічний аспект / В. Шахов. – Вінниця, 2007. – 383 с.

Анотація

М.В.Ярова

Подготовка будущего учителя музыки к инструментально-исполнительской деятельности

В статье очерчены теоретические подходы к рассмотрению вопроса инструментально-исполнительской подготовки и определения роли данного процесса в профессиональном развитии будущего учителя музыки.

Ключевые слова: музыкально-педагогическая подготовка, инструментально-исполнительская подготовка, будущий учитель музыки.

Summary

M. V. Yarova

Preparation of the Future Music Teacher to Instrumental-Performing Activity

Theoretical approaches to consideration of question of instrumental-performing preparation and determination of the role of this process in professional development of the future music teacher are described in the article.

Keywords: music-pedagogical preparation, instrumental-performing preparation, future music teacher.

Дата надходження статті: „28” березня 2012 р.

УДК 37.036

Р.М.ЯЦИШИН,
асистент
(м.Івано-Франківськ)

Дефінітивно-сміслова генеза супроводу естетичного виховання особистості

У статті проаналізовано відмінні ознаки у визначеннях змісту естетичного виховання, його сутності й спрямованості впродовж другої половини ХХ століття.

Ключові слова: естетика, естетична свідомість, естетична культура, естетичне виховання, мистецтво.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Національна доктрина розвитку освіти в Україні і, відповідно, Концепція загальної мистецької освіти спрямовують сучасну школу в культуротворче русло, що охоплює всі основні компоненти естетичного досвіду особистості. Зокрема, наголошується, що художня спадщина є ефективним засобом виховання естетичної культури, а цінності мистецтва важливі з огляду на сучасне буття дітей і молоді в оновленому полікультурному просторі. Відтак, естетичне виховання дітей і молоді набуває важливості як соціальна проблема. Перед освітою ХХІ століття сформульовано нові вимоги щодо формування особистості дитиною до орієнтацій суспільства і, зокрема, визнається необхідність її усебічного розвитку. Естетичне виховання, власне, посідає місце найважливішого засобу якісного особистісного зростання.

Аналіз досліджень і публікацій... Над проблемою естетичного виховання особистості працювали А.Веремьєв, Є.Гуменюк, А.Комарова, Н.Кіященко, В.Шацька, Л.Шепетис та ін. Формуванню естетичної свідомості у дітей шкільного віку присвячені дослідження Л.Пічко.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є системний аналіз відмінних ознак у визначеннях змісту естетичного виховання, його сутності й спрямованості впродовж другої половини ХХ століття.

Вклад основного матеріалу... Естетичне виховання є складовою педагогічної науки, а його теоретичною основою є естетика. Предметом вивчення естетики (грец. *aisthetikos* – відчуваючий, чуттєвий) є закономірності естетичного сприйняття дійсності, сутність і форми творчості за законами краси [13, с.66].

Німецький теоретик мистецтва Ф.Шіллер першим запровадив у науковий обіг термін „естетичне виховання”. Філософ обґрунтував значення краси як еквівалента естетичного для державотворення: „... тільки естетична держава може зробити суспільство справжнім, оскільки воно приводить до виконання цілого через природу окремого індивіда. Хоча вже потреби людини і примушують його жити в суспільстві, а розум насаджує в ньому основи громадськості, однак тільки краса може надати йому суспільні якості” [14, с.252-358]. Напрямо, запропонований Шіллером, на нашу думку, сприятиме активізації досягнення теоретико-практичного паритету естетичного виховання в умовах незалежної України.

У найширшому філософському сенсі естетичне виховання передбачає якісну мінливість рівня естетичної культури об'єкта виховання: окрема особа, соціальна група, суспільство загалом. Це безперервний процес, що охоплює життя людини, усуваючи протиріччя у невідповідності між рівнем її естетичної культури і володінням надбаннями культури (естетичним досвідом) в конкретний період життєдіяльності.